

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

ПРОУЧВАНЕ НА РАЗВИТИЕТО НА ИНТЕРКУЛТУРНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ В ГИМНАЗИАЛНАТА СТЕПЕН В БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ

за придобиване на **образователна и научна степен „Доктор“**

в научна област **1. Педагогически науки**

в професионално направление **1.3. Педагогика на обучението по...**

(Методика на обучението по английски език)

Автор на дисертационния труд: Рая Петрова Живкова - Крупева, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Методика на чуждоезиковото обучение“ при Факултета по класически и нови филологии на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Научен Консултант: проф. дпн Тодор Шопов

Рецензент: доц. Весела Славова, доктор, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по специализиран френски и английски език), Департамент за езиково обучение и информационни технологии към Национална спортна академия „Васил Левски“.

Рецензията е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Рецензирането на материалите е съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за назначаването на научното жури, № РД 38 – 126/ 27.02.2020 г.

Рая Живкова - Крупева е представила всички необходими документи, изисквани за разглеждане в рамките на процедурата по защитата на дисертационния труд.

1. ДАННИ ЗА КАНДИДАТА

Рая Живкова - Крупева завършва магистратура по английска филология в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ през 2005 г. със специалност Език и общуване. През 2003 г. придобива образователно-квалификационна степен Бакалавър по английска филология с професионална квалификация учител по английски език и литература към СУ „Св. Климент Охридски“. От 2004 г. досега Рая Живкова - Крупева работи като асистент по методика на обучението по английски език към катедра „Методика на чуждоезиковото обучение“, факултет по класически и нови филологии към СУ „Св. Климент Охридски“. Владее руски език на ниво С2, немски език на ниво В2, както и италиански език на ниво А2. Докторантката има сериозен професионален опит в методиката на обучението по английски език, придобит вследствие на водени от нея семинари и избираеми дидактически дисциплини като междуезиковото разбиране и културното измерение в обучението по чужд език, както и опит, придобит в резултат на участието ѝ в редица научни конференции.

2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представената за рецензия докторска дисертация е в обем от 231 страници, включително списък на използваната литература (20 източници на кирилица, 67 източници на латиница, от които 62 на английски език и 5 на немски език, като 12 от тях са интернет сайтове). В основния текст на дисертацията са включени 9 фигури и 16 таблици.

Научният проблем, поставен за разглеждане в дисертационния труд се налага като особено актуален в хода на нарастващото културно многообразие, което характеризира съвременния глобализиращ се свят. Интеркултурните взаимодействия както между общностите, така и между отделните индивиди са обект на засилен интерес от страна на редица изследователи. В тази връзка „интеркултурната компетентност е съвкупност от способности за умело справяне в сложни ситуации на нарастващо многообразие от народи, култури и начини на

живот“ и чието изграждане се явява сериозно и мотивирано основание за предложената от докторантката изследователска теза, а именно, че е възможно да бъде усъвършенствана интеркултурната компетентност чрез целенасочено обучение. Актуалността на настоящия изследователски труд се демонстрира чрез умелото съчетаване и вграждане в езиковото обучение на отделни компоненти от интеркултурната компетентност, които са необходими за усъвършенстването ѝ, което от своя страна успешно се вписва в перспективата на приложимостта и значимостта на разглеждания проблем.

Дисертационният труд се състои от увод, десет глави и заключение. Първата глава е посветена на прегледа на теоретичните основания за осъществяването на изследването. Представени са дефиниции на понятието „култура“, както и основни модели за взаимодействието между езика и културата. Дефинирано е понятието „интеркултурна компетентност“. Разгледани са дефиниции за култура и за език според ЮНЕСКО, както и редица модели за отношението език-култура на утвърдени в литературата лингводидактици, като Ризагер, Крамш и Колс. Обстойно е представен моделът за интеркултурната компетентност на Байрам с отделните му компоненти, групирани в пет вида знания. Разгледани са също понятията интеркултурна грамотност, интеркултурна осъзнатост, както и ролята на интеркултурната компетентност в живота на съвременния гражданин и мястото ѝ в съвременното образование и по-конкретно в обучението по английски език.

Втората глава извежда обективистичната и конструктивистичната традиции в образованието, както и принципите на съвременното езиково обучение. Представени са основните подходи за чуждоезиково обучение, отчитащи неразривната връзка език-култура. Представени са широк набор от техники за развиване на интеркултурната компетентност.

Трета глава е посветена на разглеждането на ключови понятия от социолингвистиката. Разгледано е явлението многоезичие, както и политиката на езиково планиране и процеса на стандартизация.

В Четвъртата глава са представени различни инструменти за измерване на интеркултурната компетентност. Предложен е авторски модел за нейното измерване, наречен: Инвентар за измерване на интеркултурната компетентност на ученици от

паралелки с интензивно изучаване на английски (ИИКУПИА). Предложен е конкретен авторски Модул от обучителни дейности и техники (МОДТ) в традицията на CLIL (от английски: content and language integrated learning) – интегрирано учене на съдържание и език. Пета глава описва инструментариумът на емпиричното проучване. В Шеста глава са анализирани получените данни и са направени изводи от направения качествен анализ. В Седма глава е представен и описан експериментът, като обучителните дейности биват групирани по компоненти на интеркултурната компетентност, които развиват. Представен е дизайнът на обучителния модул под формата на учебни планове на 11 урока. Модулът от обучителни дейности и техники (МОДТ) е внедрен в обучението на експериментална група от ученици, като е използвана специална методика, включваща техники за преподаване на култура. В експеримента е включена и контролна група, която не е обучавана чрез използване на съответните техники. Осма глава представя резултатите от проведения експеримент и проверката на нулевата хипотеза. В Девета глава са направени изводи от проведеното емпирично изследване и са представени препоръки за практиката. Десета глава представя приносите на дисертационния труд.

3. ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Целта на дисертационния труд е насочена към проучването на нивото на развитие на интеркултурната компетентност в обучението по английски език в гимназиална степен и възможностите за усъвършенстването ѝ. За осъществяване на поставената цел е представен задълбочен и детайлен преглед на литературата, като са изведени основни дефиниции на конструкта „интеркултурна компетентност“. Предложен е авторски модел на интеркултурната компетентност. Изведени са 10 конкретни задачи за реализирането на амбициозните цели на изследването.

Обект на изследване в дисертацията е съвременното обучение по английски език в гимназиалната степен в България. Хипотезата е формулирана на базата на конкретна изследователска теза, която е насочена към допустимостта за усъвършенстването на интеркултурната компетентност на учещите английски език чрез предложените им обучителни дейности. Изградена е структурирана теоретична постановка, която позволява научното и обосновано разглеждане на създаването на нов авторски модел на

интеркултурната компетентност. Комплекс от методи на изследване е използван в дисертационния труд, който включва теоретичен анализ и синтез, анкетен метод и реален педагогически експеримент. Предварителното изследване чрез анкетен метод с 210 ученици от девети клас, които са от паралелки с интензивно изучаване на английски език в гимназиален етап, е проведено през юни 2016 г., с цел да се определи нивото на интеркултурната им компетентност. Експериментът е осъществен през 2017 година и обхваща ученици от паралелка с интензивно изучаване на английски език в десети клас в СУ „П. Яворов“, гр. Пловдив. Експериментът е проведен с две таргет групи – експериментална и контролна, като с първата е проведено експериментално обучение чрез създадения от докторантката авторски Модул от обучителни дейности и техники (МОДТ). В експеримента е включена и контролна група, която не е обучавана чрез използване на съответните техники. Предложен е авторски модел за измерването на интеркултурната компетентност, наречен: Инвентар за измерване на интеркултурната компетентност на ученици от паралелки с интензивно изучаване на английски (ИИКУПИА).

4. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ И АНАЛИЗИ

Резултатите са представени систематизирано и дискутирани чрез използването на методите на количествения и качествен анализ. Изследвани са две хипотези – нулева по отношение на невъзможността учещите английски език да усъвършенстват интеркултурната си компетентност чрез целенасочено обучение и деонтактивна хипотеза по отношение на възможността интеркултурната компетентност да бъде съответно усъвършенствана. Анализирани са резултатите от проведените констатиращ, формиращ и контролен етап от педагогическия експеримент, като данните са изложени по три начина – теоретичен, статистически и графичен. Въз основа на анализа на резултатите е установено по кои компоненти от интеркултурната компетентност е необходимо усъвършенстване. Конструирването на диагностичния инструментариум съответства на оценяването на равнището на постиженията спрямо поставените цели и задачи. В дисертационния труд е направен критичен съпоставителен анализ на резултатите от диагностичното тестиране за входното и изходното равнище в двете таргет групи. Съществен принос в практико-

приложен аспект е създадената авторска анкета Инвентар на интеркултурната компетентност на ученици от паралелки с интензивно изучаване на английски език, която е приложена, апробирана и следователно се явява надежден инструмент за измерване на интеркултурната компетентност по всички нейни компоненти. Въз основа на направения анализ се извеждат положителните обучителни дейности и техники от приложния нов обучителен модул МОДТ, което води до постигането на усъвършенстване на интеркултурната компетентност на учещите в експерименталната група.

5. ЗНАЧИМОСТ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

Дисертационният труд представя научно-обосновано и практико-приложно описание на авторския Модул от обучителни дейности и техники МОДТ, разработен и внедрен за нуждите на проведеното педагогическо изследване.

Акцентът е поставен върху създаването на авторски модел за измерване на интеркултурната компетентност чрез нова анкета Инвентар на интеркултурната компетентност на ученици от паралелки с интензивно изучаване на английски език.

По отношение на приносите дисертационният труд представя сериозен научен и образователен опит да се повиши качеството на обучението по английски език чрез генерирането на методологически решения, основани на практиката. Изграждането на подобен модел е образователно и научно достижение не само по отношение на усъвършенстването на интеркултурната компетентност на учещите английски език като част от цялостното им езиково владене, но и по отношение на проведените надеждни изследвания, които използват авторски диагностичен инструментариум. Разработени са съвременни обучителни дейности и техники, които са приложени и апробирани в практиката.

Настоящият дисертационен труд притежава оригиналност по отношение на представеното научно-приложно изследване, което е иновация за образователната система в България. Практическата значимост на предложението от Рая Живкова - Крупева Модул от обучителни дейности и техники се измерва с възможността да бъде приложен в редица други видове целенасочени обучения, което представлява

незаменимо обогатяване на педагогическата практика и се вписва в перспективата на динамично и качествено съвременно образование.

6. ОЦЕНКА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Публикациите, представени от докторантката Рая Живкова – Крупева и свързани с темата на дисертационния труд са шест самостоятелни и са реализирани в авторитетни български издания.

7. СЪОТВЕТСТВИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът в обем от 21 страници е съставен според изискванията за този вид публикации, където съдържанието на дисертационния труд е предадено с ясна структура, с коректност и нагледност при представянето на резултатите. Авторефератът съдържа основните научни приноси на докторската дисертация.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Рая Живкова - Крупева отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Трудът е разработен в съответствие със съвременните стандарти за научни трудове и представя получените научно-теоретични и практико-приложни резултати като **ново познание** с приносен характер в развитието на съвременната педагогическа наука.

С пълна убеденост предлагам на членовете на Уважаемото Научно жури на докторантката Рая Живкова да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по английски език).

05.05.20 г.

Рецензент: доц. Весела Славова, доктор